

Els catúfols

(ALDC, III, 734. Els *catúfols*)

Els ‘caixons o vasos de la sínia’, fets de fusta, llauna o test, coneixen, com a mots de més àmplia difusió, *catúfols*, amb una diversitat formal remarcable, *caixons*, *calaixons* i *poals*. Cal notar que el mot és absent de les poblacions on no s’usa la sínia. L’ar. QADŪS ‘galleda, catúfol’ (pres del llat. CADUS ‘gerro, barril’) és l’origen de *cadufos* (var. *caüfos* 190), amb la forma del singular *caduf*, per influència de *cadaf*, amb les var. *catufos* 28, 124, *catúfols*, per l’oscil·lació del segment final -ol-ol (cf. *ninxol/ninxol*), *gatúfols* 126, *cadúfols* 127, 144, *gadúfols* 68, *galdufos* 65, 119, *cantinfols* 38; *cadups* 133, 140, 141, 143, i *caducs* 122, 152, 184, per homonimització de *caduf* amb *caduc* ‘repapieig’. *Caixons* (der. *encaixonat* 166), der. de *caixa* (< CAPSA o *CAPSEA), per l’estructura prismàtica (veg. la definició al principi), amb l’equivalent *calaixos* 37, 59, 60, 111, 123 (< gr. ΚΑΛΑΘΟΣ ‘cistella’) i el seu der. *calaixons*; *can[χ]ilons* 108, 188 (var. *ca[χ]ilons* 134 i *ca[χ]irons* 134), del cast. *cangilones*, amb importació del fonema cast. /χ/, que en altres formes ha estat adaptat segons el punt d’articulació (“queada”) (*canquilons*, *canquillons* 172, *carquilons* 165, *canguilons* 169) o homonimitzat en *trenquilons* 175 (× *trencar*) o *cantilons* 170 (× *càntir*).

Són freqüents, i generalment locals, les denominacions relatives a ‘recipient’: *poals* o *posals* 118 (< llat. PUTEALE ‘relatiu al pou’) ← ‘galledes’ (dim. *poalets* 149, 181, 182, 185, 189, *povalets* 183); *canterets* 149, dim. de *cànter* ‘càntir’ (< llat. CANTHARUS ‘copa gran de dues anses’); *platerets* 12, dim. de *plat*; *porrons* 155 ‘tipus de cànter’ (< der. de *porro* o *porra*); *gots* 17, 32, 33, 107 (< llat. vg. GOTTOS ‘gerro petit’), com *vasos* 17, 107 (< llat. vg. VASUM ‘vas, recipient’); *gobelets*, pres del fr.; *cassolet* 88, 106 (dim. *cassoletes* 92, 93, 125), dim. de *cassa* ‘cassó gran’; *canalons* 164, dim. de *canal*, potser per la forma allargada; *didal* 23, per la forma; *cadolles* 95, per la idea de ‘clot d’aigua’; *pastera* 115, des de ‘recipient de fusta’, si no és confusió amb el recipient que recull l’aigua que aboquen els catúfols. *Taps* 64, *cascos* 104 i *bolses* 186 són de motivació obscura.

Des d’una perspectiva geolingüística, remarcuem les àrees del tipus *catúfols/cadufos* repartides per tots els dialectes (tret del rossellonès) així com l’espai força compartit de *caixons/calaixons*, sobretot valencià.

Catúfols, *cadufos* i *cadup* són mots normatius des del DG₁, 1932.

